

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 382/2021 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen nuorten lukio-opintoihin pääsyn turvaamisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Anna-Kaisa Ikosen /kok näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 382/2021 vp:

Miten hallitus aikoo turvata sen, että yhä useampi nuori saisi paikan oman kotikuntansa lukiosta?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen, joka tarkoittaa oppivelvollisuuteen kuuluvaa koulutusta.

Edellisellä hallituskaudella toimeenpantiin lukio- ja ylioppilastutkintolainsäädännön uudistus. Tässä yhteydessä ei katsottu olevan perusteita heikentää jo pitkään noudatettuja opiskelijan vapaan hakeutumisoikeuden ja hakijoiden yhdenvertaisen kohtelun periaatteita. Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä säilytettiin vapaan hakeutumisoikeuden periaate myös oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvan toisen asteen koulutuksen osalta. Lukiolain (714/2018) 19 §:n 1 momentin mukaan lukiolaissa tarkoitettuun koulutukseen pyrkivällä on oikeus hakeutua halua- maansa oppilaitokseen. Lain 22 §:n 1 momentin mukaan opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Mainittua säännöstä on noudatettava yhtä lailla täytettäessä opiskelupaikkoja valtakunnallisin hakumenettelyin tai jatkuvassa haussa. Nuorille tarkoitettussa lukio- koulutuksessa opiskelijaksi ottamisen perusteena käytetään hakijoiden aiempaa opintomenestystä ja hakutoiveita. Koulutuksen järjestäjä päättää mahdollisesti järjestettävistä valinta- tai soveltu- vuuskokeista ja muista lisänäytöistä. Valintaperusteista ja niiden painottamisesta opiskelijavalin- nassa säädetään tarkemmin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella.

Lukiokoulutuksen järjestäminen perustuu järjestämislupaan ja on valtionosuus rahoitteista. Jär- jestämisluvan myöntämisen edellytyksenä on, että haetun luvan mukainen koulutus on tarpeellista ottaen huomioon valtakunnallinen tai alueellinen koulutustarve ja koulutustarjonta. Näin lukio- koulutuksen on säädetty olevan luonteeltaan yksittäistä kuntaa laajempi koulutustehtävä.

Vaikka kunnalla ei olisi lukiokoulutuksen järjestämislupaa, eikä se siten järjestäisi lukiokoulutusta, sen tulee kuitenkin osallistua lukiokoulutuksen lakisääteiseen rahoittamiseen asukasperusteisen maksuosuutensa verran. Näin rahoitusjärjestelmä sisällyttää kustannusvastuun lukiokoulutuksesta kaikille kunnille riippumatta siitä, järjestävätkö ne lukiokoulutusta vai eivät.

Ulkokuntalaisten hakeutuminen ja ikäluokkien kasvu selittävät osiltaan koulutuksen lisääntyntä kysyntää kaupunkipaikkakunnilla. Saman aikaisesti vapaita lukiopaikkoja on yleensä tarjolla ympäröivissä kunnissa. Kaupunkien vetovoimaiset lukiot ja niiden monipuolinen opetustarjonta sekä erityisen koulutustehtävän lukiot kannustavat opiskelijoita hakeutumaan näihin lukioihin kotipaikasta riippumatta. Erityisen koulutustehtävän mukainen lukiokoulutus tuo aina ylläpitäjälle lisärahoitusta tehtävän hoitamiseen. Tehtävän olemassa olon yhtenä lähtökohtana on vastata alueellisiin ja valtakunnallisiin koulutustarpeisiin. Lukiokoulutuksen aloituspaikkamääriä ei ole valtakunnallisesti säännelty, vaan niistä ja niiden mahdollisesta lisäämisestä päättävät lähtökohtaisesti koulutuksen järjestäjät.

Lukiokoulutuksen järjestäjälle myönnetään rahoitusta opetus- ja kulttuuriministeriön päättämän yksikköhinnan ja toteutuneen opiskelijamäärän perusteella, joten mahdollinen aloituspaikkojen lisäys tulee suoraan huomioduksi lukiokoulutuksen järjestäjälle myönnettävässä rahoituksessa.

Oppivelvollisuuden laajentamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 173/2020 vp, s. 123) todetaan, että koska lukiokoulutuksen aloittajien määrää ei ole rajoittanut koulutuksen tarjonta vaan hakijoiden määrä, arvioidaan koulutustarjonnan vuonna 2021 riittävän valtakunnallisesti sille osuudelle perusopetuksen päättäneistä, jotka lukiokoulutukseen hakeutuvat ja jotka täyttävät lukioiden opiskelijavalinnassaan asettaman vähimmäistason. Hallituksen esityksessä todetaan lukiokoulutuksen haasteena kuitenkin jossain määrin olevan juuri tarjonnan ja kysynnän kohtaaminen. Pienempien paikkakuntien lukioissa on saatettu jo nykyisin tarjota oppikirjat ja muut materiaalit opiskelijoille maksutta, millä on vastattu kilpailuun opiskelijoista isompien kaupunkien lukioiden kanssa. Maksuttomuuden laajentaminen oppimateriaaleihin ja kodin ja oppilaitoksen välisiin matkoihin on arvioitu voivan poistaa esteitä hakeutua kotipaikkakunnan lukiota kauemaksi toiseen, esimerkiksi suuremman paikkakunnan lukioon. Toisaalta opetuksen digitaalisten toteutusmuotojen on arvioitu parantavan myös pienten paikkakuntien lukioiden mahdollisuuksia tarjota opiskelijoilleen laajan opintovalikoiman yhteistyössä muiden lukioiden kanssa, mikä vähentäisi tarvetta hakeutua opiskelijaksi suurempiin lukioihin.

Oppivelvollisuuden laajenemisen rahoitus on mitoitettu vastaamaan laajennetun oppivelvollisuuden piiriin kuuluvan ikäluokan suuruuteen perustuvia uudistuksesta syntyviä valtakunnallisia kustannuksia.

Yhteishakutietojen mukaan perusopetuksen päättäneistä 56 prosenttia on päässyt lukioon, mikä vastaa edellisen vuoden tasoa. Tänä vuonna opiskelupaikan lukiosta sai 32 274 hakijaa. Ensisijaisia hakijoita oli 35 127. Viime vuonna opiskelupaikan sain 32 150 hakijaa. Ensisijaisia hakijoita oli tällöin 35 700. Luvut eivät osoita lukioon pääsyn vaikeutuneen. Lukioon pääsyrajat vaihtelevat vuosittain ja lukioittain, eikä yksittäisen vuoden perusteella voida tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä lukion pääsyn vaikeutumisesta eikä muutosten kunta- ja lukiokohtaisista vaihtelujen syistä. Ei ole myöskään perusteita väittää mainittujen muutosten johtuvan oppivelvollisuuden voimaantulosta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee oppivelvollisuus uudistusten vaikutusten seurantaan hallituksen oppivelvollisuusesityksen ja eduskunnan lausumien mukaisesti. Tällä hetkellä ei ole riittävästi tietoa arvioida luotettavasti oppivelvollisuus uudistuksen vaikutuksia perusopetuksen päättävien lukioon hakeutumiseen ja lukio-opintojen aloittamiseen.

Hallitus on käynnistänyt lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelman. Ohjelmassa vahvistetaan lukiokoulutuksen yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta. Yhtenä tavoitteena on, että kaikilla nuorilla on mahdollisuus opiskella lukiossa ja suorittaa ylioppilastutkinto asuinpaikasta, perhe- taustasta tai muista taustatekijöistä riippumatta. Ohjelman toteutukseen on varattu yhteensä 15 miljoonaa euroa vuosille 2021–2022.

Helsingissä 8.7.2021

Opetusministeri Li Andersson